

Черній Віктор Вікторович 

концертмейстер кафедри мистецької освіти

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

МУЗИЧНИЙ СТИЛЬ ЯК КАТЕГОРІЯ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ ВИКОНАВЦЯ

У світі музики ноти на папері – це лише схема, статичний архітектурний план, що фіксує координати звуків, але не їхню життєву силу. Справжнє життя твору починається в момент його інтерпретації, коли зашифровані знаки перетворюються на реальний звуковий потік, наповнений емоціями та сенсами. Саме тут у гру вступає музичний стиль – він постає не як сухий перелік історичних догм чи застиглих правил, а як живий інструмент мислення виконавця. Стильове відчуття стає тим інтелектуальним «фільтром», який дозволяє музиканту не просто механічно відтворювати текст, а вести діалог із композитором через століття.

Художнє мислення виконавця – це складний процес, де поєднуються знання історії та особиста інтуїція. Музичний стиль у цьому контексті функціонує на двох рівнях:

1. Об'єктивний рівень стилю. Це своєрідна музична етика та граматика, якої виконавець зобов'язаний дотримуватися, щоб твір залишався автентичним. Це знання не дозволяє музиканту перетворити клавесинну п'єсу XVIII століття на чуттєву мелодраму епохи розквіту піанізму.

2. Суб'єктивний рівень. Це територія творчого маніфесту. Тут стиль перестає бути набором правил і стає способом існування музиканта в мистецтві. Це «відбиток пальця», який неможливо підробити [1].

Художнє мислення виконавця досягає піку тоді, коли ці два коди зливаються. Це можна уявити як актора, що грає Шекспіра: він повинен дотримуватися тексту та етикету тієї епохи (об'єктивний код), але наповнювати роль своєю унікальною харизмою та тембром голосу (суб'єктивний код).

Виконавська інтерпретація музичного створу – це зустріч двох свідомостей: композитора, який зафіксував свій задум у статичному нотному тексті, та виконавця, який має цей текст оживити в динамічному часі [2]. Цей процес можна розділити на три фундаментальні фази:

1. Дешифровка (пошук «прихованого» сенсу). Для виконавця нотний запис – це лише верхівка айсберга. Художнє мислення на цьому етапі працює як аналітичний інструмент. Виконавець намагається зрозуміти не тільки те,

що написано (ноти, ритм), а й те, *чому* це написано саме так. Наприклад, короткий форшлаг у Моцарта може означати грайливість, а у Бетховена – драматичний удар. Дешифрувати цей код означає зрозуміти психологічний стан автора в момент створення твору.

2. Стилiстична фiльтрацiя. Дiалог вимагає поваги. Виконавець свiдомо накладає на себе певнi обмеження, щоб не «задушити» автора власною особистiстю. Це етап, де художнє мислення працює як цензор. Наприклад, виконавець розумiє, що не можна грати твори Гайдна з потужним, важким «рахiманiновським» звуком. Також це вiдмова вiд ефектiв, якi були б анахронiзмом: виконавець обирає тi засоби виразностi, якi пiдкреслюють архiтектуру твору, а не приховують її за зайвим пафосом. Це прояв художнього такту в дiалозі.

3. Художнiй синтез (актуалiзацiя сенсiв). Це найважливиший момент – перетворення старовинної музики на сучасне висловлювання. Виконавець не може просто iмiтувати гру минулих столiть (це було б «мертвою» реставрацiєю). Вiн має вкласти в твiр свiй життєвий досвiд, свiї емоцiї та сучасне сприйняття часу. Дiалог крiзь час успiшний тодi, коли виконавець знаходить у Баху чи Шопенi те, що болить або радує людину сьогодні. Це акт «оживлення», де виконавець стає адвокатом композитора в сучасному свiтi [2].

Отже, виконавська iнтерпретацiя – це не монолог музиканта, i не диктат композитора. Це простiр посерединi, де два художнi мислення зустрiчаються, щоб створити щось третє – унiкальну звукову подiю, що вiдбувається «тут i зараз».

Музичний стиль виконавця включає специфiчнi внутрiшнi «iнструменти», якi дозволяють йому не просто технiчно вiдтворювати текст, а професiйно оперувати художнiми категорiями. Це складна система, де рацiональний аналiз поєднується з чуттєвим досвiдом.

Компонентами такого стильового мислення є:

1. Iнтонацiйний слух – це здатнiсть чути музику як живу мову, наповнену сенсами. Так, виконавець розумiє, що iнтервал «мала секунда» у творах епохи ренесансу та у творах експресiонiстiв має рiзне напруження. Крiм того, вiн враховує фразування – умiння вiдчути «точки тяжiння» всерединi музичної фрази. Виконавець-мислитель не грає ноти рiвномiрно; вiн вибудовує iнтонацiйний рельєф, характерний для конкретного стилю (наприклад, довгi, безперервнi лiнii в романтизми або чiткi, розчленованi мотиви в ранньому класицизми).

2. Аналiтичне мислення. Художнє мислення виконавця – це завжди

робота архітектора. Перш ніж наповнювати твір емоціями, музикант має збагнути його конструкцію. Він має розуміти, як напруга (дисонанс) переходить у розрядку (консонанс), що є ключем до правильної динаміки. Також виконавець має бачити ціле за деталями. Стильове мислення підказує, як розподілити сили: де зробити кульмінацію – «центр тяжіння» твору, а де залишити простір для споглядання. Без аналітичного підходу виконання стає хаотичним і втрачає свою змістовну цілісність.

3. Естетична емпатія. Це, мабуть, найбільш невлесимий, але критично важливий компонент. Емпатія дозволяє виконавцю «ввійти в роль» іншої епохи або іншого автора. Виконавець має володіти широким культурним кругозором – знати літературу, живопис та філософію того часу, коли створювався твір. Це допомагає відчути «темперамент» стилю: від суворості стриманості протестантського хоралу до екзальтованої емоційності пізнього романтизму. Проте емпатія не означає копіювання. Це здатність митця щиро пережити чужий задум як свій власний, роблячи його переконливим для слухача [3].

Варто додати, що всі ці компоненти об'єднуються виконавською волею. Це здатність не просто «знати» і «відчувати», а втілити свій задум у реальному часі виступу, попри хвилювання чи технічні труднощі.

У підсумку відзначимо, що музичний стиль як категорія художнього мислення виконавця є тим містком, який поєднує інтелект та почуття. Він дозволяє музиканту перетворити виконання з механічного процесу на акт високого мистецтва. Завдяки глибокому володінню стильовою логікою піаніст здобуває здатність не просто реконструювати епоху, а наповнювати її сучасною енергією, роблячи кожен музичну фразу усвідомленою та переконливою. Це перетворює інтерпретатора на справжнього співавтора, чия майстерність стає запорукою автентичного та водночас глибоко особистісного звукового висловлювання.

Список використаних джерел:

1. Москаленко В. Г. Лекції з музичної інтерпретації. 3-тє вид. Київ: КНМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. 157 с.
2. Харнонкурт Н. Музика як мова звуків: шлях до нового розуміння музики / Пер. з нім. Г. Куркова. Суми: Собор, 2002. 184 с.
3. Щербініна О. М. Пізнання музичного стилю: теорія, методика, практика. Ніжин: НДУ імені М. Гоголя, 2014. 189 с.